



Lítiové batérie sú záťažou pre životné prostredie. Slováci vyvíjajú ľahko recyklovateľnú náhradu	2
Online, zive.aktuality.sk, 29. 11. 2023, 7:08	
Svet okolo nás	4
Rozhlas, Svet okolo nás, 29. 11. 2023, 9:37	
Ako sa účes „bubikopf“ (ne)stal korunou krásy žien v 1. ČSR	5
Online, dennikn.sk, 29. 11. 2023, 17:07	
Žltáčka na východe: prípady pribúdajú	8
Tlač, Hospodárske noviny, 30. 11. 2023	
Ako riešiť nedostatok lekárov: zaplatiť za štúdium slovenského medika aspoň o tritisíc eur viac	10
Online, standard.sk, 30. 11. 2023, 6:14	



Lítiové batérie sú záťažou pre životné prostredie. Slováci vyvíjajú ľahko recyklovateľnú náhradu

29. 11. 2023, 7:08, Zdroj: zive.aktuality.sk, Vydavateľ: Ringier Slovakia Media s.r.o., Autor: Lukáš Koškár, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 47 610 GRP: 1,06 OTS: 0,01 AVE: 1106 EUR

Lukáš Koškár

Stacionárne úložiská veľkosti skrine by mohli zásobovať energiou aj bežné domácnosti.

Prechod na zelenú a pritom udržateľnú ekonomiku nie je len o výrobe elektriny z obnoviteľných zdrojov. Dôležitým dielikom do skladačky je aj schopnosť jej uskladňovania. Za týmto účelom sa využívajú najmä batérie, pričom tie najpokročilejšie masovo vyrábané akumulátory sú postavené najmä na lítiu, kobaltu či nikli.

No zásoby týchto cenných kovov sú obmedzené a hoci sú stále objavované nové a nové ložiská, na prerod celosvetového hospodárstva to zrejme stačiť nebude. Otázniky vyvoláva i spôsob ich ťažby vrátane jej dopadu na životné prostredie či samotných baníkov, ktorí prácu často vykonávajú v neľudských podmienkach a za minimálnu mzdu. Lítium sa navyše primárne ťaží mimo Európy, čiže starý kontinent je závislý od iných regiónov a krajín. To z geopolitického hľadiska predstavuje veľký výkričník.

V záujme obehového hospodárstva je jasnou cestou recyklácia. No je tu problém. Aj keď sú materiály používané v lítiových batériách z veľkej časti recyklovateľné, vzhľadom na ich konštrukciu ide o pomerne náročný a nákladný proces. Vedci a výskumníci na celom svete preto hľadajú nové riešenia, ako lítiové batérie recyklovať tak, aby to dávalo ekonomický zmysel, prípadne dokonca prinášalo profit.

Batérie pritom nie sú len esenciálnou súčasťou elektromobilov, ale slúžia aj ako veľkokapacitné úložiská energie vrátane tej pochádzajúcej z obnoviteľných zdrojov, ktorých výkon neustále kolíše.

Ide to aj inak

Stacionárne úložiská však nemusia byť postavené len na lítiových batériách. Máme alternatívy. Napríklad v Ázii či Austrálii sa už nejaký čas pracuje na takzvaných prietokových batériách. Dokonca sú tu už aj reálne nasadzované.

Ak ste o tejto technológii ešte nepočuli, má to svoje dôvody. Na rozdiel od lítiových akumulátorov, ktoré môžu byť doslova miniatúrne, si prietokové vyžadujú omnoho viac miesta. Nie sú tak určené pre bežnú elektroniku a zrejme pre ne nie je priestor ani v osobných automobiloch. Aspoň zatiaľ. Európa okrem toho veľmi neinvestovala do vývoja vlastných riešení, nakoľko k tomu v minulosti nemala veľa dôvodov. To sa však s energetickou krízou zmenilo. A snaha o prechod na zelenú ekonomiku tento efekt len umocňuje.

Prietokové batérie by sa mohli primárne uplatniť najmä ako stacionárne veľkokapacitné úložiská, do ktorých by sa mohla uskladniť energia pre neskoršie využitie – bez ohľadu na zdroj. Takéto úložiská veľkosti skrine by pritom mohli napájať aj obyčajné domácnosti.

Ich väčšie rozmery a robustnosť sú však zároveň aj výhodou. Použité materiály sú dostupné, pričom konštrukcia batérie umožňuje ich jednoduché separovanie.

„Vonkajší obal tvoria hliníkové platne, ktoré držia zväzok pokope. Batériový zväzok sa skladá z čistých kovov ako hliník, meď či oceľ. Vo vnútri máme medené elektródy, ktoré vedú elektrický prúd. Potom sú tam rôzne uhlíkové polymérne plsti, ktoré sú vodivé,“ povedala v rozhovore pre Živé.sk šéfka košického laboratória, v ktorom vyvíjajú nový dizajn prietokovej batérie, a predsedníčka Slovenskej batériovej aliancie Andrea Straková Fedorková z **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**.

Poslúžia viac než dve dekády

Samotný elektrolyt je založený na vodnej báze – roztok môže byť zásaditý alebo kyslý. Najčastejšie komerčne využívané sú pritom kyslé roztoky, kde sú kyselina sírová a vanád.

Prietokové batérie majú voči tým lítiovým navrch aj z hľadiska dĺžky životného cyklu – teda aspoň čo sa týka tých postavených na vanáde. „Životnosť je vysoká a dosahuje 20 až 25 rokov, čo je takisto rozdiel voči lítium-iónovým akumulátorom. Ako som už hovorila, samozrejme, niektoré komponenty musíte za ten čas vymeniť. Čiže si to netreba predstavovať tak, že si prietokovú batériu nainštalujem a teraz 25 rokov tam bude bez akéhokoľvek servisu,“ priblížila Straková.

Ani spomínaný vanád však nie je úplne ideálne riešenie, nakoľko sa ťaží v krajinách mimo Európskej únie. Aj tu sa však črtá riešenie.

„Na začiatku sa článok síce testuje aj s takými vanádiovými elektrolytmi, ale cieľom je v budúcnosti používať organické elektrolyty. Tie organické majú výhodu v tom, že si ich vieme syntetizovať hoci kde. Vieme ich teda pripraviť v Košiciach, v Bratislave, v Nemecku – v hocikakej krajine. Na druhú stranu rýchlejšie degradujú. Čiže platí, že keď máme nejaké anorganické zlúčeniny, tak životnosť je dlhšia. Avšak opäť to vieme vybalansovať podľa jednotlivých potrieb, čiže podľa ceny, životnosti a ďalších parametrov, ktoré daná aplikácia vyžaduje,“ dodala vedkyňa.



Výskum a vývoj nového dizajnu prietokovej batérie, ktorý má na konci dňa priniesť nižšie výrobné náklady a sprístupniť masovú produkciu týchto úložísk, pritom napreduje. Sériová výroba by mohla byť spustená už v blízkej budúcnosti, a to priamo na Slovensku.

Kde a kedy by sa mohli slovenské prietokové batérie vyrábať, aké sú ich ďalšie výhody a v čom naopak za súčasnými technológiami zaostávajú, prípadne čo treba urobiť, aby bola ekonomika ich využívania čo najvyššia, sa dozviete v našom rozhovore:

Autor: Lukáš Koškár



Svet okolo nás [🔗](#)

📅 29. 11. 2023, 9:37, Relácia: **Svet okolo nás**, Stanica: **Rádio Regina (východ)**, Vydavateľ: **Rozhlas a televízia**

Slovenska, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Dosah: **11 836 GRP**: **0,26 OTS**: **0,00 AVE**: **459 EUR**

[strojový prepis] ...Pri mikrofóne Milana rendoša o tom hovorí Marián kirež docent z ústavu fyzikálnych vied Prírodovedeckej fakulty **univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Satelit alebo drží sa v tom astronomickom význame. Môže byť prirodzený alebo umelý. Prirodzený satelit je vlastne nebeské teleso, ktoré nevzniklo ľudskou činnosťou. Dobrým príkladom je mesiac....



Ako sa účes „bubikopf“ (ne)stal korunou krásy žien v 1. ČSR

29. 11. 2023, 17:07, Zdroj: historylab.dennikn.sk, Vydavateľ: N Press, s.r.o., Autor: Helena Kuncová, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ

Dosah: 217 388 GRP: 4,83 OTS: 0,05 AVE: 1983 EUR

Mgr. Helena Kuncová, 29. novembra 2023 10 min čítania

Koniec prvej svetovej vojny a rozpad Rakúsko-Uhorska so sebou priniesol nielen vznik nových štátov, ale aj zásadné politické, hospodárske či spoločensko-kultúrne zmeny. Jednou z najzásadnejších bola bezpochyby ženská emancipácia. Celková zmena statusu ženy v spoločnosti sa prejavila nielen v možnostiach štúdia či zamestnania, ale napríklad aj v móde a účesoch. Jedným z takýchto ikonických účesov bol aj „bubikopf“.

Ženskú emancipáciu možno jednoznačne označiť za jeden z najvýraznejších a nezamýšľaných dôsledkov prvej svetovej vojny. Keď muži bojovali na frontoch, ženy boli nútené zastúpiť ich miesta, či už na vyšších alebo nižších pracovných pozíciách, a vojna tak dopomohla k tomu, aby sa ženy a dievčatá mohli presadiť nielen v práci, ale aj v štúdiu a v celkovej účasti na spoločenskom živote. Zaplnenie týchto pozícií bolo síce častokrát len dočasné a po vojne sa ženy vrátili k svojim bežným činnostiam, medzi ktoré primárne patrila starostlivosť o domácnosť, avšak pokrok už bolo takmer nemožné zastaviť.

Vidieť to napríklad aj v Knihe ženských zamestnaní vydané v roku 1929, v ktorej sa objavili tieto slová: „Každá dívka má byť vychovaná pro povolání a má jí býti poskytnuta možnost, aby se pro ně náležitě odborně vzdělala. O tom, které povolání zvolit, nechť rozhodnou jedině její schopnosti tělesné a duševní.“ Voči daným emancipačným názorom sa však objavovala aj verejná kritika, ktorej dôkazom je aj článok pochádzajúci z pera Olgy Krčméryovej, ktorá sa v článku z roku 1928 uverejnenom v Letopisoch Živeny vyjadrila o ženách študujúcich na vysokých školách nasledovne: „... takéto ženy sú zväčša nevydaté a zároveň akoby usuzované, mdlé, predčasne hynúce.“ Napriek tomu však nemožno poprieť viditeľnú zmenu a narušenie stereotypov, ktoré dovtedy v spoločnosti výrazne dominovali.

Názorný postup v obliekaní ženy od spodnej bielizne až k zimnému plášťu od profesorky Hornekovej. (Zdroj: Česká móda 1918 – 1938)

Ženská emancipácia spolu s usilovaním sa o rodovú rovnosť bola sprítomnená aj v dámskej móde či účesoch. V prípade odevného priemyslu možno len stručne načrtnúť, že výsadou žien už neboli iba šaty a sukne, ale postupne sa u žien normalizovalo aj nosenie nohavíc, ktoré malo korene v návrhoch vtedajšej módnkej ikony Coco Chanel. Niektoré ženy tiež začali nosiť aj kravaty, o čom svedčia napríklad aj rôzne dobové módné návrhy a reklamné plagáty. Tento prerod je prítomný aj v jednom z módných návrhov profesorky Hornekovej, vtedajšej návrhárky, dizajnerky a feministky pôsobiacej v Prahe.

Na návrhu možno vidieť mnoho pánskych prvkov prenikajúcich do dámskej módy, pričom prítomný je aj ďalší kľúčový prvok, ktorým je špecifický účes. A tu sa začína príbeh už spomínaného účesu „bubikopf“.

Prečo práve názov „bubikopf“?

Pri preklade daného výrazu z nemeckého jazyka sa v literatúre najčastejšie stretávame s prekladom „chlapčenský účes“. Krátke vlasy žien z tohto obdobia sa spájajú aj s ďalším pojmom – „la garçonne“. Daný pojem v sledovanom období označoval akýsi ideál krásy vtedajších žien, ktorý označoval čosi „medzi mladým chlapcom a mladým dievčaťom“. Tento ideál okrem krátkych vlasov predstavoval aj dlhé nohy, ploché prsia, úzke boky a široké ramená. Súvis to malo najmä s tým, že vonkajší a vnútorný ideál krásy žien bol spájaný aj so športom. Ženy začali oveľa viac športovať, a dokonca niektoré z nich riadili aj osobné automobily, k čomu asi najviac prispela osoba Elišky Junkovej, známej československej automobilovej pretekárky. Vo všeobecnosti je však nutné pre upresnenie dodať, že všetky krátke účesy boli v tom čase zaradené do spoločnej kategórie zvanej „bob“.

Ako už bolo naznačené, tak skracovanie dámskych účesov úzko súviselo s celkovým politicko-spoločenským dianím. Tento trend však do Československa neprenikol iba z vtedajšej Mekky módy, ktorou bol Paríž, pretože snahy o emancipáciu spredmetnenú do podoby skracovania účesov sa zrodili v Anglicku a v Spojených štátoch amerických už v 20. rokoch 20. storočia. V prípade účesov bol tento prelom zaujímavý najmä preto, že dovtedy bol krátky účes u žien považovaný za prejav odpykávania si trestu.

Plagát k filmu Bobbed Hair.

V americkej kinematografii medzivojnového obdobia bol tomuto fenoménu dokonca venovaný vlastný film s názvom Bobbed Hair zo začiatku 20. rokov. Dej filmu je o mladom americkom dievčati, ktoré uteká z domu a ubytuje sa so svojou kamarátkou vo zvláštnom prostredí nového myšlienkového hnutia, v ktorom nosí oblečené grécke rúcha a ostrihá si svoje dlhé vlasy.

Možno sa domnievať, že dej filmu mal odkazovať na vtedajšie americké hnutie s názvom „new woman“, ktoré bojovalo za rovnaké práva žien ako mali muži.

Čo na to dobová tlač?



V periodiku Slovák sa dňa 10. marca 1927 objavil článok, v ktorom je tento „nový“ trend istým spôsobom odmietaný. Článok tiež upozorňuje najmä na to, že tento účes nepochádza z parížskych salónov, ale bol tu už dávno predtým a jeho korene sa nachádzajú v Srbsku. Konkrétne na to upozorňujú tieto slová: „Sedličky z Roždenu nosia frizúru ako Lia de Puti. Lenže tú módu neprijali z parížskych žurnálov, ale zdedili z pokolenia na pokolenie od svojich predkov. Naše ženy, svieže i zdravé Roždenčanky, nosia bubikopf celé veky, skôr, ako hociktorý parížsky frizér podstrihol prvú Parížanku.“

Prítomný je aj mierny sarkazmus, ktorý zosmiešňuje mestské prostredie a emancipačnú úlohu bubikopfu: „Ale kým bubikopf v mestách robia najrôznejšími nožničkami a mnohými aparátmi pre onduláciu a iné, za ten čas naše sedličky z tivešského okresu strihajú svoj bubikopf veľkými nožnicami, ktorými strihajú aj ovce ...“ Bubikopf je v článku tiež vykresľovaný nie ako módný trend, ale ako nutná záležitosť v nehygienickom prostredí: „Ako to, že sa sedličky z Roždenu strihajú? Z hygienických príčin! Aby nemali každý deň prácu s tými zvieratkami, ktoré svoje útočisko hľadajú vo vlasoch. To je aspoň najuveriteľnejšie.“

Podobný článok sa v ten istý deň objavil aj v novinách Slovenský denník. Dokonca približne dve tretiny textu sa zhodujú s článkom z periodika Slovák, pričom v tomto prípade sa o krátkych vlasov hovorí aj ako akte akéhosi odhalenia. „Bubikopf je vraj najmódnejší strih vlasov. Možno u nás, po mestečkách, ale inde po svete už dávno nosili ľudia bubikopf. Mikádo nosievajú kde-tu i naši Slováci, ale ženy vždy považovali svoje dlhé vlasy za ozdobu svojich hláv. Iba po tieto časy nastalo isté odhalenie.“ Záver článku tiež ironicky naznačuje, že v prípade krátkych vlasov nejde o žiaden nový trend: „Takto sa teda história opakuje. Nič nového pod slncom!“

Reklama na šampón značky Elida (Zdroj: Móda na Slovensku v medzivojnovom období (1918 – 1938).

Ešte rok predtým sa daný účes spomínal v novinách Slovenský národ v súvislosti s postavením dánskych žien. V tomto prípade bola zmienka o účese pozitívna a spájaná so slobodnou a emancipovanou ženou: „Za to i v Dánsku vidíme „bubikopf“. Prijatý bol dosť ľahostajne a pozerajú naň, ako na slobodu, ktorej sa síce tešia, nie je však dôležitá. A nič smiešneho nevidia na tom, keď má niektoré dievča krátke vlasy, – „bubikopf“ sa hodí k postave a komu sa nehodí, ten ho nenosí. Jedným slovom: bubikopf v Dánsku je nie módou, tým menej otázkou hnutia.“ Sloboda v Dánsku je tiež vykresľovaná odlišne ako v ostatných krajinách: „Dánska žena je voľná, má rovnakú výchovu, rovnakú cenu, rovnaké právo ako muž, ktorý je síce i v Dánsku mužom, ktorý sa však ináč učil poznávať ženu než mnohí v iných krajinách.“

Možno preto konštatovať, že tento účes bol prijímaný verejnosťou rôzne. Na jednej strane bol častokrát terčom posmeškov, vďaka čomu sa stal aj nepriamym posmeškom celej ženskej emancipácie. Na druhej strane sa stal trendom, ktorý postupne začala nasledovať väčšina žien, a to nielen na území prvej Československej republiky.

Aké ďalšie účesy boli preferované?

Ako už bolo spomenuté, všetky krátke účesy, ktoré boli v medzivojnovom období preferované dámami, zväčša spadali do spoločnej kategórie zvanej „bob“, z ktorej možno vyzdvihnúť napríklad aj účes mikádo. Pôvodný význam názvu tohto účesu pravdepodobne pochádza z japonského slova cisár, pričom od klasického bubikopfu sa mikádo líši najmä tým, že je trošku dlhšie, môže mať rôzny tvar a najčastejšie sa strihá do postupu. Medzi ďalšie účesy patril napríklad tzv. flapper. Názov pochádzal z hnutia „flapper girls“, ktoré spredmetňovalo mladé a energické ženy, ktoré sa rady bavili a svoje krátke vlasy ozdobovali rôznymi lesklými doplnkami. Veď napokon, pre bližšie predstavenie tohto fenoménu nám stačí pozrieť si film Veľký Gatsby (2013).

Vlasy, častokrát označované ako koruna krásy, sa nevynímali len na dámach brázdiacich ulice, ale aj na reklamných plagátoch či v novinových inzerátoch. Práva vďaka nim sa trend krátkych vlasov šírila ešte viac a pomocou neho si dokázali privyrobiť aj výrobcovia vlasových produktov.

Vo svetle reflektorov

Tak ako v súčasnosti, aj v minulosti udávali trendy najmä známe osobnosti a ďalší predstavitelia vyššej spoločenskej triedy. Čo sa týka samotného účesu „bubikopf“, ten na území prvej Československej republiky spopularizovala najmä česká herečka Anna „Andula“ Sedláčková. V článku uverejnenom na online portáli Opavského a hlučínkeho denníka sa objavili aj slová Josefa Broža, autora ucelenej biografie herečky. „Zdá sa, že Andula dělala vše jako první. Měla první auto, krátký účes zvaný bubikopf, a jako první točila také filmy.“

Herečka Andula Sedláčková.

Kým sa však inšpirovali československé hviezdy? Na túto otázku existuje veľmi jednoduchá odpoveď. Podobne ako v prípade módy aj v prípade účesov zastávala rolu ikony a vzoru Coco Chanel. V súvislosti s rodiacim sa feministickým hnutím sa jej pripisuje aj autorstvo tohto známeho citátu: „Žena, ktorá si ostríhá vlasy, je pripravená zmeniť celý svet.“

Trend krátkych vlasov u žien začal značne ustupovať v 30. rokoch 20. storočia, no na našom území pretrvával o čosi dlhšie. V súčasnosti nám ako sonda do tohto obdobia môže poslúžiť napríklad známy dobový seriál Dunaj, k vašim službám, v rámci ktorého sa množstvo herečiek muselo svojich dlhých vlasov vzdať alebo im ich maskérky zámerne opticky skrátili. Dej seriálu je primárne zasadený do obdobia Slovenského štátu, no úvodné časti sa odohrali práve v období posledných dní prvej Československej republiky.



Na tomto príklade možno tiež poukázať na to, že trendy sa nemenili zo dňa na deň, ale išlo o dlhší proces, ktorý v každej krajine trval v rôznych intervaloch. Jedna z hlavných maskérok seriálu Dunaj, Katarína Horská, v rozhovore pre časopis Šarm poznamenala, že pri úprave hercov a komparzistov je kľúčová najmä úprava účesov. Hoci maskérka správne uvádza, že dané účesy boli skôr doménu 20. rokov, ich prvky prenikli aj do neskoršieho obdobia. Taktiež je podľa nej dôležité zachovať dobové prvky pochádzajúce z prvej Československej republiky, a to nielen v prípade účesov, ale aj kostýmov.

Hlavné hrdinky seriálu Dunaj, k vašim službám – zľava: Kristína Svarinská, Monika Hilmerová, Petra Dubayová, Lesana Krausková (Zdroj: časopis Šarm).

Možno teda usúdiť, že aj vďaka súčasnej slovenskej kinematografii máme možnosť nazrieť do dejín, a to nielen politických, ale aj dejín každodennosti. Veď napokon, každé štátne zriadenie v kontexte rôznych hospodársko-spoločenských a politických aspektov malo vplyv aj na celkovú (seba)reprezentáciu obyvateľov. Pred sto rokmi predstavoval krátky účes žien akúsi revoltu a snahu o emancipáciu, no dnes sa už nad ním takmer nikto nepozastavuje. V súčasných trendoch je síce prítomná silná diverzita, no častokrát je jej význam najmä osobný, a nie celospoločenský. Niekedy je preto zaujímavé nazrieť do minulosti a naštudovať si niečo o koreňoch aj takých bežných činností, ako je napríklad naša každodenná úprava vlasov.

Dobová tlač

Bubikopf. In Slovák, roč. IX., č. 56-a. s. 1. Dostupné online: < <http://digitalna.kniznica.info/zoom/99206/view?search=bubikopf&page=1&p=separate&tool=search&view=1103,293,2750,1203> >. Dánska žena. In Slovenský národ, roč. II., č. 168. s. 5. Dostupné online: < <http://digitalna.kniznica.info/zoom/34914/view?search=bubikopf&page=5&p=separate&tool=search&view=1857,79,1640,717> >. Pravlasť bubikopfu – južné Srbsko. In Slovenský denník, roč. X., č. 42. s. 4. Dostupné online: < <http://digitalna.kniznica.info/zoom/108099/view?search=bubikopf&page=4&p=separate&tool=search&view=604,0,1680,689> >.

Použitá literatúra

DUDEKOVÁ, G. a kol. Na ceste k modernej žene: Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku. Bratislava: VEDA, 2011. 773 s. ISBN 978-80-2241-189-9. KERNOVÁ, M. Vlasy váliť, vábiť, vzdorovať. Sociálna rola vlasů v kultúrne historickom kontextu. Praha: Univerzita Karlova v Prahe, 2011. 126 s. [Diplomová práca]. PEKÁR, M. Dejiny Slovenska 1918 –1945. Košice: **UPJŠ**, 2015. 197 s. ISBN 978-80-8152-325-0. STOLIČNÁ, R. Recepčia svetovej módy v odevnej kultúre na Slovensku v 20. storočí z pohľadu etnológie. In Slovenský národopis. Bratislava: Slovak Academic Press, s. r. o., 2003, roč. 51, č. 2. s. 158-177. ŠIDLÍKOVÁ, Z. Móda na Slovensku v medzivojnovom období (1918 – 1938). Bratislava: Slovart, 2011. 239 s. ISBN 978-80-5560-456-5. UCHALOVÁ, E. a kol. Česká móda 1918 – 1938. Praha: Olympia, 1996. 120 s. ISBN 978-80-7033-424-9. ZUBÁKOVÁ, B. „Když hvězdy září, když hvězdy padají“ – proměny ženských filmových hvězd v moderní české společnosti. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022. 374 s. [Dizertačná práca].

Internetové zdroje:

Andula Sedláčková: „Z nejnovější módy jsem nadšena. Dělá ženu mladší.“ [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné online: < <https://www.elegantnicesko.cz/brezen-herecky> >. ČÁPOVÁ, I. Napriek konvenciám aj osudu. Coco Chanel vybudovala svoje impérium luxusu z biedy. [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné online: < <https://www.forbes.sk/napriek-konvenciam-aj-osudu-coco-chanel-vybudovala-svoje-imperium-luxusu-z-biedy/> >. ČULENOVÁ, K. Herečky zo seriálu Dunaj sa museli povinne ostrihať. Jedna prišla o dlhé vlasy! [online]. [cit. 2023-10-20]. Dostupné online: < <https://sarm.pluska.sk/celebrity/zakulisie-serialu-dunaj-herecky-museli-strpiet-maskerok-jednu-raznu-vec> >. Kdy vzniklo mikádo a proč se tak jmenuje? [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné online: < <https://www.poshme.sk/clanok/134/kdy-vzniklo-mikado-a-proc-se-tak-jmenuje/> >. Najkrajšia žena sveta zmenila účes: Bude toto strih roka 2020? [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné online: < <https://diva.aktuality.sk/clanok/59819/najkrajšia-zena-sveta-zmenila-uc-es-bude-toto-strih-roka-2020/> >. PETERKOVÁ, E. – BURIANOVÁ, M. Dámská móda v minulém století – Zlatá dvacátá léta. [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné online: < <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/damska-moda-v-minulem-stoleti-%E2%80%93-zlata-dvacata-leta> >. Slavná herečka Andula Sedláčková se vrací nejen aférami. [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné online: < https://opavsky.denik.cz/kultura_region/slavna-herecka-andula-sedlackova-se-vraci-nejen-af.html >.

Obrazová príloha: Wikimedia Commons, Šarm

Mgr. Helena Kuncová

Vyštudovala učiteľstvo slovenského jazyka a literatúry a histórie. V súčasnosti pôsobí ako interná doktorandka na Katedre histórie Filozofickej fakulty **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Vo svojom výskume sa primárne venuje hospodárskym a sociálnym dejinám, najmä analýze vplyvov modernizácie na myslenie obyvateľstva rôznych spoločenských vrstiev v období prvej Československej republiky.

Autor: Helena Kuncová



Žltáčka na východe: prípady pribúdajú [📄](#)

📅 30. 11. 2023, Zdroj: **Hospodárske noviny**, Strana: 14, Vydavateľ: **MAFRA Slovakia, a.s.**, Autor: **hn, Michaela Mihoková, michaela.mihokova@mafras...**, Sentiment: **Ambivalentný**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Pavol Jarčuška**
Dosah: 11 090 GRP: 0,25 OTS: 0,00 AVE: 2268 EUR

Rubrika: Zdravie

Hepatitída typu A je vysoko infekčné ochorenie. V Košiciach sa podarilo situáciu stabilizovať, v Prešove sú ešte stále až štyri ohniská.

Bratislava – „O epidémii môžeme hovoriť vtedy, keď sa ochorenie vyskytne u väčšieho počtu ľudí v rámci jedného ohniska a začne sa ďalej šíriť aj do ostatných miest,“ podelil sa o definíciu infektológ **Pavol Jarčuška**, ktorý v rámci svojej práce v Univerzitnej nemocnici Louisa Pasteura v Košiciach prichádza neraz do kontaktu s drobnými, ale aj väčšími epidémiami.

Aj tento rok od augusta môžeme hovoriť o epidémii hepatitídy typu A, ľudovo nazvanej žltáčka, ktorá sa šíri na východnom Slovensku. Jarčuška pre HN síce potvrdil, že problémy sa opakujú pravidelne, avšak od leta má východ krajiny problémy väčšie, o čom svedčí počet hospitalizovaných aj zavedenie protiepidemiologických opatrení.

Stabilizované, ale...

Aj keď sa v niektorých častiach východu žltáčku už podarilo dostať pod kontrolu, v kritických oblastiach pribúdajú denne nové a nové prípady. Podľa Jarčušku sa to začalo v Moldave nad Bodvou, odtiaľ to šlo ďalej, až napokon 4. októbra zasadla protiepidemiologická komisia v Prešove, aby sa pokúsili epidémiu dostať pod kontrolu.

„Prešovský región, ako aj určitá časť východného Slovenska bojujú s ohniskami nákazy. Z dôvodu migrácie osôb, dlhje inkubačnej lehoty ochorenia (môže byť až 50 dní) a obdobia, keď sa šíreniu vírusu typu A darí (september, október), sa žltáčka medzi ľuďmi šíri rýchlejšie,“ vysvetlil hlavný hygienik Slovenskej republiky Ján Mikas, prečo žltáčka ešte nezmizla a infikujú sa ňou ďalší ľudia. Inkubačná lehota môže podľa Jarčušku trvať ešte dlhšie, aj 60 dní.

„V súčasnosti máme hospitalizovaných deväť pacientov s hepatitídou typu A,“ potvrdila Zuzana Baníková, hovorkyňa Detskej fakultnej nemocnice v Košiciach. Mesto je na tom dnes oproti októbru už oveľa lepšie, keďže vtedy bolo zaplnené celé infekčné oddelenie a hľadali sa iné miesta, kam by umiestnili choré deti.

Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Prešove hlási, že ochorenie na vírusovú hepatitídu A bolo zaznamenané na východnom Slovensku aj v rámci Prešovského kraja v troch okresoch – Vranov nad Topľou, Prešov a Poprad.

„K 20. novembru 2023 bolo od začiatku epidémie evidovaných v epidemiologickej súvislosti 263 prípadov ochorenia. V okrese Prešov sa evidujú aktuálne štyri ohniská v obciach – Žehňa, Červenica, Tuhrina a Varhaňovce,“ informovali. Ďalšie ohniská sú v Michalovciach, kde evidujú takmer 190 prípadov.

Medzi protiepidemiologické opatrenia, ktoré tam zaviedli od októbra, patrí napríklad zákaz návštev v nemocnici, povinné očkovanie osôb v ohniskách nákazy, ako aj v oblastiach, kde je riziko vzniku nákazy, robenie osvetly aj informovanie autobusových dopravcov, predajcov, pracovníkov pošty či výchovnozdelávacích inštitúcií o prevencii a dezinfekcii.

Nie je nebezpečná, ale...

„Toto ochorenie, na rozdiel od hepatitídy typu B, nie je nebezpečné. Deti majú potom prechodné problémy s pečeňou a s trávením, sú unavené a zožltnuté. No vo väčšine prípadov problémy odznejú v priebehu dvoch-troch mesiacov,“ poučil pediater Martin Matejka.

Hoci to nie je, ako spomenul, život ohrozujúce ochorenie, vie narobiť dosť veľké starosti najmä preto, lebo je vysoko infekčné. Poznamenal, že sa najčastejšie prenáša v zlých hygienických podmienkach, v prostredí, kde nie je kvalitná pitná voda a kde sa nedostatočne umývajú ruky.

„Prvé príznaky, ktoré sú už naozaj pozorovateľné, sú, že dieťa zožltne. Má žlté sfarbenie kože, ale takisto aj žlté sfarbenie slizníc a žlté sfarbenie očných bielkov,“ priblížil s tým, že počiatky choroby sú ťažko rozpoznateľné, prejavy môžu byť porovnateľné s chrípkou a spomenuté príznaky sa objavujú neskôr. Až vtedy je naozaj jasné, že ide o žltáčku. Prevenciou je očkovanie.

Vakcína ako hradená liečba sa okrem iného indikuje v rámci povinného očkovania u osôb v priamom kontakte s chorou osobou aj u detí vo veku dvoch rokov, ktoré žijú v miestach s nízkym štandardom bývania, informovalo ministerstvo zdravotníctva.

Rezort práve nedávno zabezpečil päťtisíc kusov očkovacích látok pre deti v súvislosti s epidémiou žltáčky na východe.

V súčasnosti máme hospitalizovaných deväť pacientov s hepatitídou typu A.

Zuzana Baníková,



hovorkyňa Detskej fakultnej nemocnice v Košiciach

Aj keď sa v niektorých častiach východu žltáčku už podarilo dostať pod kontrolu, v kritických oblastiach pribúdajú denne nové a nové prípady.

FOTO: TASR/F. Iván

Autor: Michaela Mihoková ©hn michaela.mihokova@mafrასlovakia.sk



Ako riešiť nedostatok lekárov: zaplatiť za štúdium slovenského medika aspoň o tritisíc eur viac ☑

☐ 30. 11. 2023, 6:14, Zdroj: [standard.sk](https://www.standard.sk) ☑, Autor: Eva Struhárňanská, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 83 107 GRP: 1,85 OTS: 0,02 AVE: 1416 EUR

Eva Struhárňanská

Včera o 05:43

Štát platí za slovenského medika okolo sedemtisíc eur ročne. Zahraničných samoplatcov to niekde vyjde aj na jedenásťtisíc eur. Lekárske fakulty sú ochotné prijať viac slovenských študentov na úkor zahraničných, ale iba ak im štát dofinancuje rozdiel.

Podľa ministerky zdravotníctva Zuzany Dolinkovej (Hlas) nám na Slovensku chýba dvetisíc lekárov. Situácia je pritom podľa nej ešte vážnejšia a toto číslo by sa mohlo najbližšie roky zdvojnásobiť. Veľa lekárov je v pred dôchodkovom veku alebo pracujú, aj keď tento vek už presiahli.

Aby sme mohli mať viac lekárov v nemocniciach a ambulanciách, potrebujeme ich najskôr vychovať. V súčasnosti ideme skôr opačnou cestou.

Na Slovensku je znásobené to, čo sa na Západe ani neponúka

František Mučka z Rady pre rozpočtovú zodpovednosť (RRZ) upozorňuje, že Slovensko sa stalo za posledných 15 rokov skokanom v EÚ v počte vzdelávaných medikov. „V skutočnosti však nestúpa počet slovenských absolventov, skôr naopak. Prudko vzrastá počet absolventov študujúcich platený anglický program,“ píše Mučka.

Napríklad na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave študuje v anglickom programe okolo 33 percent študentov vo všetkých ročníkoch. „V prvom ročníku je tento pomer o niečo vyšší – okolo 40 percent, nie všetci však prejdú do ďalších ročníkov. Konkrétne čísla v študijnom programe všeobecné lekárstvo sú 330 a 223 študentov v prospech slovenskej výučby,“ spresňuje pre Štandard Barbora Skalníková zo sekretariátu dekana.

Na Lekárskej fakulte **UPJŠ** v Košiciach študuje aktuálne takmer 3 200 študentov, z čoho zahraniční študenti tvoria okolo štyridsať percent. Rozloženie slovenských a zahraničných študentov v jednotlivých ročníkoch štúdia je proporcionálne.

„V prvom ročníku programu všeobecné lekárstvo študuje 118 študentov v slovenskom jazyku

a 160 študentov v anglickom jazyku (58 percent). Pomer sa každý rok mení,“ hovorí Zuzana Marčeková z Jesseniovej lekárskej fakulty v Martine. Dodáva, že minulý rok absolvovalo na ich fakulte 42 percent zahraničných medikov a tento rok tam skončí štúdium 32 percent samoplatcov.

V uplynulom akademickom roku skončilo na Slovensku medicínu z celkového počtu takmer štyridsať percent zahraničných študentov. Vo vyspelých západných krajinách sa takáto možnosť buď ani neponúka, alebo je hornou hranicou 25 percent samoplatcov.

Pacientov však zaujíma iná štatistika. Zatiaľ čo takmer každý cudzinec odchádza po ukončení vysokej školy preč, zo slovenských študentov ostáva na našom území až 83 percent absolventov.

Samoplatcovia dávajú za výučbu o vyše tritisíc eur viac než štát

Lekárske fakulty sa obraňujú, že toľko zahraničných medikov prijímajú, lebo im štát neadekvátne platí za štúdium tých našich. Kompenzujú si tým teda nedostatok peňazí od ministerstva školstva.

Napríklad bratislavskej lekárskej fakulte dáva štát na jedného medika sedemtisíc eur. V anglickom študijnom programe sa školné pohybuje od 9 500 do 11-tisíc eur na akademický rok.

V Martine zasa platí štát za slovenského medika okolo 7 500 eur, zatiaľ čo samoplatcu to vyjde v priemere na 10 900 eur.

„Z príjmov za výučbu v anglickom jazyku sme urobili rekonštrukciu vonkajšieho plášťa našej budovy na Triade SNP v hodnote vyše päť miliónov eur a vybudovali špičkové Centrum simulátorovej a virtuálnej medicíny za takmer tri milióny eur. Z toho vyplýva, že prostriedky, ktoré získavame za výučbu v anglickom jazyku, sú veľkým benefitom aj pre zlepšenie kvality výučby slovenských študentov,“ argumentuje Oravcová.

Neobstojí ani argument o vyššom rankingu fakúlt

Podľa dekanov nejde len o peniaze. Argumentujú, že počet zahraničných študentov zvyšuje prestíž fakulty.



Zdravotnícka analytička Jana Ježíková hovorí, že podiel zahraničných študentov zvyšuje ranking fakulty len o 2,5 percenta, zatiaľ čo kvalitná veda, výskum a pedagógovia publikujúci v zahraničných časopisoch o desiatky percent. Ministerka Dolinková zastáva rovnaký názor.

Školy priznávajú, že najdôležitejším faktorom v rebríčkoch je kvalitná veda a výskum. Tie však podľa nich nemožno robiť bez adekvátnych finančných zdrojov.

„Lekárske fakulty nikdy nehovorili, že by ranking bol jedinou alebo zásadnou prekážkou na zvyšovanie počtu slovenských študentov. Zaujímavé je, že tým ostatným, ktoré sú podstatnejšie – ako je dostatočné financovanie, zabezpečenie dôstojných podmienok či personálnych kapacít na klinickú výučbu študentov, nikto toľko pozornosti nevenuje. A práve to sú témy, o ktorých by sme mali diskutovať najviac,“ uzatvára Skalníková.

Dolinková a Drucker to chcú zmeniť

Dolinková aj s ministrom školstva Tomášom Druckerom (Hlas) plánujú pomer medikov zmeniť. Napísali to aj do programového vyhlásenia vlády.

Obaja ministri už diskutovali s lekáorskými fakultami. Tie by podľa slov politikov vedeli zhruba 100 až 150 miest zahraničných študentov transformovať pre domácich. Na to je však potrebné hľadať financie.

Podľa ich výpočtov by to na jeden rok stálo 2,5 až tri milióny eur. „Uvedomujem si limity štátneho rozpočtu, ale sme v situácii, že tie peniaze musíme nájsť,“ nechal sa počuť Drucker. Viacerí analytici sa zhodujú, že z pohľadu veľkosti štátneho rozpočtu ide o „drobné“.

Lekárske fakulty sa nebránia zvýšeniu počtu slovenských študentov medicíny. Pre štandard však všetky tri potvrdili, že k takémuto kroku pristúpia, až keď im rezort zagarantuje dlhodobú finančnú podporu. S náhlymi rozhodnutiami politických garnitúr už totiž majú svoje skúsenosti.

V roku 2020 končiaca vláda Petra Pellegriniho poskytla lekáorským fakultám vyše 2,5 milióna eur, vďaka čomu mohli prijať okolo 250 slovenských študentov viac na úkor samoplatcov. Vlády Igora Matoviča a Eduarda Hegera už v tom nepokračovali, takže zvýšené finančné bremeno museli fakulty zaplatiť z vlastného vrecka.

Portréty premiérov samostatnej Slovenskej republiky. Foto: Martin Baumann/TASR

Bombastický nápad Igora Matoviča nevyšiel

Zvyšovanie počtu slovenských medikov si ako ľúbivú myšlienku osvojili viacerí politici. Aj Igor Matovič prišiel ako minister financií na jeseň roku 2022 s nápadom zaplatiť univerzitám za slovenského študenta presne tú istú sumu, akú im platia zahraniční študenti. Oplatilo by sa im potom prijať viac našincov, ktorí by ostali pôsobiť v slovenskom zdravotníctve.

A nešlo len o 150 nových študentov, ale rovno pol tisícky vysokoškolákov navyše. Ak by sme ráтали, že štúdium medicíny vyjde samoplatcu ročne na desaťtisíc eur, päťsto nových študentov by vyšlo štát na päť miliónov eur ročne. Za šesť rokov štúdia by študenti stáli až tridsať miliónov eur.

Matovič tvrdil, že sa to oplatí. Že takéto rázne riešenie nie je systémové a prinesie len chaos, varovali študenti medicíny, pedagogickí pracovníci aj lekári. Prízvukovali, že nám chýbajú priestory na výučbu a v nemocniciach sa stále redukovujú aj klinické nemocničné lôžka. Navyše, že medikov nebude mať kto učiť a ohrozí to aj kvalitu vzdelávania na lekáorských fakultách. Nakoniec sa prestrelený návrh ministra financií vyriešil sám. Po páde vlády a zmenách na ministerských postoch sa zabudlo dofinancovať vysokým školám náklady na štúdium nových medikov, takže tie prijali len jednotky študentov navyše.

Lekárske fakulty zdôrazňujú, že riešením nie je len prijať viac našich vysokoškolákov, ale aj vytvoriť im podmienky, aby ostali pracovať v slovenskom zdravotníctve.

Ministri sa zhodujú, že lekárom treba zlepšiť pracovné podmienky, zároveň však Drucker nevytlúčil, že vláda sa pokúsi absolventov medicíny zaviazať, aby museli na Slovensku odpracovať určitý počet rokov.

„Či to tu bude alebo nebude, sme ani nedebatovali, ale sú to legitímne nástroje. Ak dávate z verejných zdrojov niekde peniaze, chcete, aby ste ich čo najefektívnejšie využili. Rozumiem tomu, že nechcem demotivovať ľudí, ale je to normálne. Máte to aj v zahraničí a kdekoľvek inde. Určite to nie je uzatvorené,“ povedal minister školstva.

Autor: Eva Struhárňanská